

BİBLİYOGRAFYA :

Abdüsselâm b. Abdülkâdir İbn Süde, *Delîlû mü'errihî'l-Magribi'l-akşâ*, Dârülbeyzâ 1960, bk. İndeks; a.mlf., *İlhâfû'l-mütâli' bi-vefeyâtî a'lâmi'l-karnî's-sâlis ve'r-râbi'* (Meusû'atü a'lâmi'l-Magrib içinde, nşr. Muhammed Haccî), Beyrut 1417/1996, VIII, 2864; IX, 3248; a.mlf., *Sel-lû'n-nisâl* (a.e. içinde), IX, 3248-3249; Jamil M. Abun-Nasr, *The Tifaniyya*, London 1965, s. 181; J. Berque, *French North Africa: The Maghrib Between Two World Wars*, London 1967, s. 74; Fevzi Abdürrezzâk, *el-Matba'atü'l-haceriyye fi'l-Magrib*, Rabat 1986, s. 34, 57, 60; Muhammed el-Menûni, *el-Meşâdirü'l-'Arabiyye li-târîhi'l-Magrib*, Muhammediye 1989, II, 204, 213, 270-271; A. Faure, "Un réformateur marocain, Muḥammad b. Muḥammad b. 'Abd Allāh al-Muwaqqit al-Marrākūshī", *Hespérus*, sy. 1-2, Paris 1952, s. 165-194; a.mlf., "İbn al-Muwaqqit", *ELP* (Fr.), III, 917-918.

AHMET KAVAS

İBNÜ'L-MUZAFFER

(ابن المظفر)

Ebü'l-Hüseyn Muhammed b. el-Muzaffer b. Mûsâ el-Bezzâz el-Bağdâdî (ö. 379/989)

Hadis hâfızı.

Muharrem 286'da (Ocak 899) Bağdat'ta doğdu. Aslen Sâmerâlî olup babası Sâmerâ'dan Bağdat'a gidip yerleşmiştir. Sahâbî Seleme b. Ekva'n soyundan geldiği söylenmekle beraber kendisi hem bu konuda hem de Arap olup olmadığı hususunda kesin bilgiye sahip bulunmadığını belirtmiştir. Hatîb el-Bağdâdî, İbnü'l-Muzaffer'in soyunun Seleme'ye dayandığına dair bilgisi sadece Abdülvâhid b. Ali b. Berhân'ın verdiği söyleyerek bunu şüpheye karşılamıştır (*Târîhu Bağdâd*, III, 262). İbnü'l-Muzaffer 300 (912) yılı başından itibaren hadis öğrenimine başladı. Harran, Dimaşk, Mısır, el-Cezîre, Halep, Humus, Vâsıt, Kûfe ve Rakka'ya giderek Kâsım b. Zekerîyyâ el-Mutarriz, İbn Cerîr et-Taberî, İbnü'l-Bâğandî, Ebü'l-Kâsım el-Begavî, İbn Ebû Dâvûd, Tahâvî ve Ebû Arûbe gibi âlimlerden hadis öğrendi. Kendisinden Dârekutnî, İbn Şâhîn, Berkânî, İbn Ebü'l-Fevâris, Mâlinî, Ebû Nuaym el-İsfahânî ve Muhammed b. Hüseyin es-Sülemî hadis rivayet etti. İbnü'l-Muzaffer sika, me'mûn gibi vasıflarla anılmış olup ondan binlerce hadis yazan Dârekutnî'nin kendisine büyük saygı gösterdiği, Şîa'ya meyilli olup olmadığı yolundaki bir soruya onlara sempatisi bulunduğunu, ancak bunun güvenilirliğine zarar verecek nitelikte sayılmadığını belirttiği kaydedilmektedir. İbnü'l-Muzaffer Cemâziyelevvel 379'da (Ağustos 989) Bağdat'ta vefat etti.

Eserleri. 1. *el-Fevâ'id* (Dârü'l-kütübî'z-Zâhiriyye, Hadis, nr. 357, vr. 96-100; Mecmua, nr. 80, vr. 83-87). 2. *el-Fevâ'idü'l-muntekâti'l-ğarâ'ibi'l-hisân* (Dârü'l-kütübî'z-Zâhiriyye, Mecmua, nr. 117, vr. 214-223). 3. *el-Cüz' fihî mine'l-fevâ'idü'l-muntekât 'anı's-şüyûhi'l-'avâlî* (Dârü'l-kütübî'z-Zâhiriyye, Mecmua, nr. 10-11). 4. *Hadîs* (Dârü'l-kütübî'z-Zâhiriyye, Mecmua, nr. 56, vr. 244^a-262^a). 5. *Ğarâ'ibü hadîsi'l-İmâm Ebî 'Abdillâh Mâlik b. Enes* (Dârü'l-kütübî'z-Zâhiriyye, Hadis, nr. 279, vr. 63-77). 6. *Ğarâ'ibü hadîsi Şu'be b. el-Haccâc*. Abdullah b. Abdülazîz el-Gusn tarafından yüksek lisans tezi olarak neşre hazırlanmıştır (1404, Câmîatü'l-İmâm Muhammed b. Suûd el-İslâmiyye kütüyyetü usulî'd-dîn). 7. *Muntekâ min hadîsi Hişâm b. 'Ammâr* (Dârü'l-kütübî'z-Zâhiriyye, Mecmua, nr. 63, vr. 153-164). Onun ayrıca *Fezâ'ilü İbn 'Abbâs* adlı bir eseri bulunduğu kaydedilmektedir (İbn Hacer, *Lisânü'l-Mizân*, V, 383).

BİBLİYOGRAFYA :

Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, III, 262-264; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntaẓam*, VII, 152-153; İbn Abdülhâdî, *'Ulemâ'ü'l-hadîs*, III, 172-174; Zehebî, *Tezkiretül-huffâz*, III, 980-982; a.mlf., *A'lâmü'n-nübelâ*, XVI, 418-421; a.mlf., *Mizânü'l-i'tidâl*, IV, 43; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, XI, 308; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mizân*, V, 383-384; Süyûtî, *Tabakâtü'l-huffâz* (Ömer), s. 389-390; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, III, 96; Zirikî, *el-A'lâm*, VII, 325; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mu'ellifin*, XII, 38; Sezgin, *GAS*, I, 204-205; Elbânî, *Mahtûât*, s. 393-394; Kettânî, *er-Risâletü'l-müsteṭrafe* (Özbek), s. 88, 153, 154, 183, 233-234.

KÂMİL ÇAKIN

İBNÜ'L-MÜBÂREK

(bk. ABDULLAH b. MÜBÂREK).

İBNÜ'L-MÜCÂVİR

(ابن المجاور)

(?) b. Muhammed b. Mes'ûd b. Ali b. Ahmed el-Bağdâdî en-Nisâbüri (ö. 630/1233'ten sonra)

Târîhu'l-müstebşir adlı eseriyile tanınan Arap denizcisi, coğrafyacı ve tarihçi.

Adı bilinmemekte, eserinin 352. sayfasında babasının adı ve soy kütüğü kaydedilmektedir. Bu durumun da etkisiyle yakın zamana kadar, 690 (1291) yılında ölen Necmeddin Yûsuf b. Ya'kûb ed-Dimaşkî (İbnü'l-Mücâvir) adlı hadis âlimiyle karıştırılmış ve eseri bu şahsa nisbet edilmiştir. Künyesinden, babasının veya dedelerinden birinin, zamanını Harem-i şerif'te yahut başka bir kutsal mekânda

ibadetle geçiren bir zâhid olduğu anlaşılmaktadır.

İbnü'l-Mücâvir, Arap yarımadasının batı ve güneybatı sahillerinin coğrafi-tarihi durumu ve özellikle buralarda VII. (XIII.) yüzyılın ilk yarısında yaşayan halkın örf ve âdetleri konusunda önemli bir kaynak olan *Târîhu'l-müstebşir* (*müstansır*) adlı eseri sebebiyle Yemen ve Hicaz bölgeleri üzerine en önde gelen coğrafyacılarından sayılmaktadır. Kendi ifadesine göre bir gemisi vardı ve deniz ülkeleri arasında ticaret yapıyordu. Bu gemi ile Uman denizi ve Hint Okyanusu'nda yolculuk etmiş, 618 (1221) yılında Hindistan'daki Deybül'e kadar giderek orada İzzeddin Şemsül-mülk Melikü't-Tüccâr lakabıyla tanınan Yahyâ b. Es'ad el-Beledî adında büyük bir tâcirle buluşmuştu. Yolculuklarında "râhnâmecât" denilen kılavuz kitaplar kullanması, onun denizcilik ve denizler hakkında geniş bilgi sahibi olduğunu göstermektedir. İş gereği birçok ülkeyi görme imkânı bulmuş, meselâ 618'de (1221) Deybül ve Aden'i, 619 (1222), 624 (1227) ve 626 (1229) yıllarında Zebîd'i ziyaret etmişti; 627'de de (1230) Arabistan'da bulundu. İran, Irak, Hicaz, Yemen, Hadramut ve Uman'ın birçok yerini dolaşmış ve kitabında Kıs adası ile Arap yarımadasının doğusundaki bölgelerde yaşayan İbâzîler'e geniş yer ayırmıştır. Zebîd, Cidde ve Aden hakkında verdiği bilgiler çok geniş ve yararlıdır. Ayrıca Afrika sahillerine ve Makdişu'ya (Mogadişu) gitmiş, muhtemelen Kilve ve Komor adalarını da görmüştür; Endonezya'daki Cava adasına ulaştığını gösteren deliller de vardır. Eserinde yolları tanıtmaya ve şehirlerin birbirlerine olan uzaklıklarını belirtmeye özel bir çaba harcamıştır. İbnü'l-Mücâvir'in 630 (1233) yılı civarında ve denizde vefat etmiş olması kuvvetle muhtemeldir; bu tarihte henüz kitabını temize çekmemiş ve ona son şeklini vermemiştir.

İbnü'l-Mücâvir'in aktardığı olayların çoğu VI. (XII.) yüzyılın ikinci yarısına ve VII. (XIII.) yüzyılın ilk otuz yılına aittir. Söz konusu olayları anlatırken halkın ahlâkından, gelenek ve göreneklerinden, bölgeyle ilgili hikâye ve efsanelerden de bahsetmiştir. Meselâ Zebîd'deki evlilik âdetleri, düğün törenleri, köle alım satımı ve tüccarların bunu nasıl denetledikleri, o dönemde kullanılan ölçü tartı alet ve birimleri, paralar, elbise çeşitleri, vergilere dair önemli bilgiler verir. Aden'deki Züreyfîler'e ve Eyyûbîler'in Yemen hâkimiyetine geniş yer ayırmış, Yemen'de daha önce hüküm süren Suleyhîler ve özellikle kuruçuları Ali es-Suleyhî hakkında da Yemen